

- *пов'язувати мистецтво з професіями та креативними індустріями: ілюстратор, дизайнер, архітектор, куратор, звукорежисер, фотограф, аніматор, режисер, артменеджер, розробник візуального контенту, музейний педагог.*

Початкова школа: основа емоційної чутливості й радості творчості

У початковій школі мистецтво має залишатися простором першого відкриття краси, емоцій, образів, звуків, ритмів і форм. Саме тут закладається не лише вміння малювати, співати чи рухатися під музику, а й здатність дивуватися, співпереживати, помічати виразні деталі, розповідати про власні враження. Ефективними залишаються ігрові, наочно-образні й інтегровані форми: малювання під музику, ритмічні вправи, пластичні етюди, казкові візуальні історії, створення простих орнаментів, колажів, масок, ілюстрацій, музичних карт настроя. Важливо давати дітям короткі й зрозумілі завдання, у яких є вибір: колір, форма, матеріал, настрій, персонаж, спосіб презентації. Саме свобода вибору поступово формує внутрішню мотивацію до творчості.

У 2026/2027 навчальному році доцільно посилити наступність між початковою і базовою школою: уже в 3–4 класах учити дітей простих форм рефлексії: «Що я помітив / помітила?», «Який настрій передав твір?», «Що мені вдалося?», «Що я хочу спробувати інакше?». Такий досвід стане основою для подальшого формування оцінювання в 5–9 класах.

5 клас і апробація оновленого змісту: що важливо врахувати

Окремий акцент 2026/2027 навчального року — **апробація підручників і навчальних матеріалів для 5 класу**, зміст яких має враховувати не лише Державний стандарт базової середньої освіти і Типову освітню програму, а й концепції освітніх галузей, створені в межах політики «Освіта для життя». Для мистецької галузі це означає оновлення логіки навчального матеріалу: більше практичного досвіду, дослідження, зв'язку з життям, сучасною культурою, локальним середовищем і дитячими інтересами.

Учителі, які братимуть участь в апробації, мають не лише «випробувати» підручник, а й системно фіксувати, як матеріал працює в класі: чи зрозумілі дітям формулювання, чи не перевантажені сторінки текстом, чи вистачає часу на творчу дію, чи завдання справді допомагають досягати результатів навчання, чи передбачена диференціація, чи є простір для учнівського вибору. Важливо збирати не формальні відгуки, а живі спостереження: де діти зацікавилися, де розгубилися, які завдання потребують спрощення або уточнення, які образи й приклади виявилися найбільш дієвими.

Для всіх учителів мистецтва апробація 5 класу є методичним сигналом: навіть якщо заклад не є учасником апробації, варто вже зараз переосмислювати уроки за логікою «дитина — досвід — дія — рефлексія». Особливо важливо в 5 класі не перевантажувати учнів термінами. Поняття мають вводиться через спостереження: спочатку дитина бачить лінію, пляму, ритм, контраст, фактуру, силует, звук, настрій, а вже потім отримує назву поняття й застосовує його у власній роботі.

9 клас НУШ: мистецтво як простір самовизначення

2026/2027 навчальний рік стає визначальним для дев'ятикласників, адже він знаменує завершення базового циклу НУШ і водночас є вирішальним етапом у виборі подальшого освітнього маршруту. У цьому контексті уроки мистецтва мають трансформуватися: замість сприйняття їх як «заключного року предмета», вони мають стати потужним ресурсом

для профільного самовизначення та формування культурної зрілості учнів.

Зміст курсу в 9 класі доцільно вибудовувати навколо великих смислових тем, а не лише хронології мистецьких стилів. Учні мають досліджувати, як мистецтво говорить про людину, цінності, пам'ять, протест, свободу, технології, національну ідентичність, креативні індустрії. Такий підхід дає можливість поєднувати українське й світове мистецтво, традиційні й сучасні форми, академічні твори й мистецтво повсякденного життя.

Рекомендуємо у 9 класі посилити такі види діяльності:

- *інтерпретаційні дискусії:* «Які докази в самому творі підтверджують твою думку?», «Як змінилося б значення образу в іншому контексті?», «Чому цей твір важливий сьогодні?»;
- *порівняльний аналіз:* один мотив у різних видах мистецтва; одна тема в українському й світовому контексті; академічна традиція і сучасна мистецька практика;
- *мініпроекти з профорієнтаційним змістом:* «Професія в мистецтві», «Мистецтво в моєму місті», «Візуальна айдентика школи / громади», «Креативні індустрії Черкащини», «Мистецтво і цифрові технології»;
- *цифрові мистецькі продукти:* афіша, соціальний плакат, відеоесе, цифровий колаж, аудіовізуальна презентація, інтерактивна галерея, подкаст про мистецький твір;
- *рефлексивні практики:* мистецький щоденник, портфоліо, карта особистих відкриттів, самооцінювання за критеріями, короткий захист власної роботи.

У 9 класі варто обережно працювати з темами війни, втрати, травматичного досвіду. Мистецтво може бути ресурсом підтримки, але урок не має перетворюватися на емоційне перевантаження. Учитель добирає твори так, щоб зберегти повагу до досвіду дітей, уникати натуралістичних зображень насильства, давати можливість не висловлювати особисте, якщо дитина не готова, і спрямовувати розмову до гідності, стійкості, пам'яті, взаємодієвності та відповідальної дії.

Профільна школа 2027: від вибору предмета до вибору професії

Із 2027 року старша школа переходить до **моделі профільного навчання**, де учні отримують право самостійно обирати предмети та курси відповідно до власних інтересів і кар'єрних планів. Для мистецької галузі це відкриває безпрецедентні можливості: мистецтво перестає бути лише навчальною дисципліною і стає частиною профорієнтаційного маршруту. Зокрема, через:

- міжгалузеві курси та проєктне навчання;
- інтеграцію в креативні індустрії та цифровий дизайн;
- вивчення основ культурної дипломатії та артменеджменту;
- практики в музейній педагогіці, арттерапії та соціокультурній діяльності.

У 2026/2027 навчальному році вчителю важливо вже зараз вибудовувати методичний «місток» між базовою та профільною ланками. У 8–9 класах доцільно частіше пропонувати завдання, що допомагають учням виявити їхні сильні сторони та нахили: від візуального чи музичного мислення до сценічної дії, цифрового дизайну або кураторства. Такі спостереження та результати творчої діяльності мають стати вагомим складником учнівського портфоліо, що допоможе підлітку зробити свідомий крок у майбутнє.

Наступність за рівнями освіти: методичні акценти (табл.1)

Рівень / клас	Провідний акцент	Методичні дії вчителя мистецтва
1–4 класи	Емоційне сприймання, гра, перші мистецькі дії	Казка, рух, звук, колір, прості матеріали, коротка рефлексія: «що відчув / відчула», «що вдалося»
5 клас	Адаптація до базової школи й апробація оновленого змісту	Менше термінологічного перевантаження, більше спостереження, практики, вибору, зв'язку з життям і дитячим досвідом
6–8 класи	Поступове ускладнення аналізу, розширення мистецького кругозору	Порівняння творів, інтеграція видів мистецтва, мініпроекти, цифрові інструменти, формувальне оцінювання
9 клас	Завершення базової освіти, профільне самовизначення	Дискусії, дослідження, портфоліо, зв'язок із креативними індустріями, сучасним мистецтвом, українською ідентичністю
10–12 класи / перспектива	Профільність, індивідуальна освітня траєкторія, вибір курсів	Проектне й дослідницьке навчання, міжгалузеві модулі, культурні практики громади, публічний захист творчих робіт

Планування уроку мистецтва: структура, що працює

Незалежно від класу, сучасний урок мистецтва доцільно вибудовувати як логічний маршрут від здивування до дії, а саме:

1. Організаційний момент. Коротке налаштування на роботу, емоційна безпека, домовленість про повагу до різних думок і творчих рішень.

2. Мотиваційний гачок. Запитання, зображення, звук, життєва ситуація або маленька інтрига, що викликає потребу дослідити тему.

3. Сприймання й аналіз. Учні описують, порівнюють, помічають засоби виразовості, ставлять запитання, аргументують судження.

4. Практична / дослідницька дія. Створення мистецького продукту, експеримент, робота в групах, цифрова вправа, мініпроект, інтерпретація.

5. Комунікація. Презентація задуму, галерея робіт, взаємозапитання, обговорення різних рішень без приниження і шаблонного порівняння.

6. Рефлексія й оцінювання. Короткі критерії, самооцінювання, відповідь на запитання «що я відкрив / відкрила і де можу це застосувати?».

Важливо, щоб кожен урок мав видимий результат: не обов'язково завершений «ідеальний» виріб, а зрозуміле навчальне досягнення. Наприклад: учні навчилися розрізняти контрастні кольори й пояснювати їхній вплив; створили ескіз плаката для реальної ситуації; порівняли музичний і візуальний образ; обґрунтували, як художник передає рух; визначили, які професії пов'язані з певним мистецьким продуктом.

Оцінювання: три групи результатів і прості інструменти

Оцінювання в мистецькій галузі має бути зрозумілим, підтримувальним і пов'язаним з очікуваними результатами. Недоцільно оцінювати лише «акуратність» або «схожість» роботи зі зразком. У мистецтві важливо бачити знанневий, діяльнісний і ціннісний поступ учня / учениці. Саме тому вчителю варто використовувати три взаємопов'язані групи результатів: пізнання мистецтва; художньо-творча діяльність і мистецька комунікація; емоційний досвід та художньо-естетичне ставлення (див таб)

Таблиця 2

Група результатів	Що оцінюємо	Приклад інструменту
ГР 1. Пізнання мистецтва	Опис, розпізнавання, порівняння, використання мистецьких понять, аналіз інформації.	Короткий тест, картка спостереження, порівняльна таблиця, усна аргументація.
ГР 2. Художньо-творча діяльність і комунікація	Створення мистецького продукту, добір засобів виразовості, експеримент, презентація задуму.	Рубрика до практичної роботи, портфоліо, чеклист етапів, захист мініпроекту.
ГР 3. Емоційний досвід і ціннісне ставлення	Висловлення вражень, осмислення емоцій, ціннісна позиція, повага до культурної спадщини.	Рефлексивна картка, мистецький щоденник, усне коло, відкрите запитання.

Діагностувальна або підсумкова робота з мистецтва не має зводитися до тесту. Оптимально поєднувати три блоки: коротке завдання на розуміння

мистецьких понять або аналіз твору; практичне завдання на створення чи інтерпретацію; рефлексивне завдання, у якому учень пояснює задум, емоцію, цінність або життєвий зв'язок. Так учитель отримує повнішу картину навчального поступу.

Формувальне оцінювання варто робити регулярним і простим. Наприклад: «Сьогодні я навчився / навчилася...», «Мій найсильніший крок...», «Я хочу вдосконалити...», «Я можу пояснити, чому обрав / обрала саме такі засоби». Такі короткі рефлексії вчать дитину не боятися помилок, бачити власний прогрес і відповідально ставитися до результату.

Українська культурна ідентичність і мистецтво рідного краю

У 2026/2027 навчальному році зберігається особлива відповідальність мистецької освіти за формування **української культурної ідентичності**. Йдеться не лише про додавання українських імен до переліку творів, а про системну зміну оптики: українське мистецтво має бути не «додатком» до світового контексту, а повноправним полем дослідження, гордості, дискусії та сучасної інтерпретації.

Доцільно систематично звертатися до української архітектури, живопису, графіки, музики, декоративного мистецтва, кіно, театру, дизайну, фотографії, медіамистецтва. Особливо цінним є вивчення мистецтва рідного краю. Для учнів Черкащини це може бути дослідження творчості Данила Нарбута, Івана Фізера, Олександри й Миколи Теліженків, мистецьких традицій Шевченкового краю, народної вишивки, кераміки, хорового мистецтва, сучасних художників, локальних музеїв, театрів, пам'яток і культурних ініціатив громади.

В умовах війни добір мистецького матеріалу має бути етичним і відповідальним. Рекомендуємо зосереджуватися на українських і світових творах, які підтримують гуманістичні цінності, гідність, свободу, стійкість, повагу до життя й культурного різноманіття. Твори російських і білоруських митців, які можуть працювати як інструмент культурної присутності держави-агресора або викликати травматичні

асоціації, доцільно не використовувати в освітньому процесі, замінюючи їх українськими, європейськими та світовими прикладами.

Цифрові інструменти, медіаграмотність і штучний інтелект

Цифрове середовище стало природною частиною мистецького досвіду дітей. Вони щодня бачать іконки, емодзі, заставки, короткі відео, ігрових персонажів, цифрові плакати, меми, анімацію, інтерфейси застосунків. Завдання вчителя — не заборонити цей світ, а навчити його читати й створювати відповідально. Комп'ютерна графіка, цифровий колаж, онлайн-галереї, віртуальні музеї, прості інструменти монтажу, аудіоредактори, інтерактивні дошки можуть працювати на розвиток мистецької компетентності, якщо підпорядковані навчальній меті.

Штучний інтелект може допомагати вчителю готувати дидактичні матеріали, варіанти завдань, запитання для обговорення, шаблони рубрик, але не має підміняти дитячу творчість, дослідницьку активність, авторство й відповідальність за результат. Учні важливо пояснювати: якщо використано цифровий інструмент або ШІ, потрібно назвати його роль, перевірити факти, критично оцінити зображення, не завантажувати персональні дані та фото дітей без згоди, а головну творчу ідею, вибір і пояснення залишати за собою.

Доцільними ресурсами для мистецької освіти залишаються віртуальні музеї, Google Arts & Culture, Europeana, WikiArt, національні музейні ресурси України, цифрові дошки для галерей робіт, прості графічні редактори, інструменти для створення презентацій, аудіовізуальних історій і рефлексивних портфоліо. Усі цифрові дії мають відповідати віку учнів, безпековим вимогам, авторському праву й освітній меті.

Професійний розвиток учителя мистецтва

Професійний розвиток у 2026/2027 навчальному році має бути спрямований не лише на оновлення знань, а й на зміну педагогічної дії.

- опановувати підходи «Освіти для життя»: діяльнісне навчання, практичне застосування знань, міжгалузеві зв'язки, компетентнісні завдання;
- удосконалювати вміння формулювати очікувані результати уроку в трьох площинах: знання, діяльність, цінності;
- створювати власні рубрики оцінювання, чеклисти, картки самооцінювання та інструменти портфоліо;
- розвивати цифрову грамотність і вміння безпечно використовувати цифрові ресурси й ШІ;
- досліджувати українське сучасне мистецтво, мистецтво рідного краю, музейні й культурні ресурси громади;
- готуватися до профільної старшої школи через проєктне навчання, профорієнтаційні практики, співпрацю з закладами культури та креативними індустріями.

Рекомендуємо використовувати можливості інститутів післядипломної педагогічної освіти, професійних спільнот, вебінарів МОН, УІРО, Всеукраїнської школи онлайн, освітніх платформ і музейних програм. Водночас найціннішим джерелом професійного зростання залишається рефлексія власної практики: що спрацювало на уроці, чому діти включилися або втратили інтерес, які завдання дали справжній результат, що варто спростити, поглибити або замінити.

Практичний чеклист для вчителя мистецтва на 2026/2027 навчальний рік

Звірити календарно-тематичне планування з чинною освітньою програмою закладу, модельною навчальною програмою та очікуваними результатами навчання.

Для кожної теми визначити не лише зміст, а й ключову дію учнів: спостерігати, порівняти, створити, дослідити, презентувати, оцінити, застосувати.

У 5 класі зменшити обсяг пояснювального тексту, посилити візуальність, практику, гру, дослідження й короткий рефлексію.

У 9 класі запланувати профорієнтаційні мистецькі завдання, портфоліо, мініпроєкти й обговорення креативних індустрій.

У кожній темі передбачити український мистецький контекст: твір, постать, традицію, культурний знак, локальну пам'ятку або сучасний приклад.

Використовувати критерії оцінювання до початку виконання роботи, щоб учні розуміли, що саме й навіщо вони роблять.

Упроваджувати короткі форми самооцінювання: «мій задум», «моє рішення», «мій доказ», «моє відкриття».

Обирати цифрові інструменти тільки тоді, коли вони посилюють зміст уроку, а не замінюють творчість дитини.

Збирати учнівські роботи й рефлексії в портфоліо як доказ поступу, а не лише як набір оцінок.

Підтримувати емоційну безпеку: право на різні інтерпретації, повага до робіт, недопущення висміювання, обережність із травматичними темами.

Підсумовуючи, зауважимо, що у 2026/2027 навчальному році мистецька галузь **постає** одним із найдієвіших майданчиків для реалізації стратегії «Освіта для життя» та принципів Нової української школи. Саме мистецтво **за своєю природою** поєднує знання та емоції, національну ідентичність і цифрову реальність, творчий пошук і практичну дію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII : станом на 10 трав. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 10.05.2026).
2. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX : станом на 10 трав. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 10.05.2026).
3. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : Постанова Каб. Міністрів України від 21.02.2018 № 87 : станом на 10 трав. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.05.2026).
4. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти : Постанова Каб. Міністрів України від 30.09.2020 № 898 : станом на 10 трав. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.05.2026).
5. Про затвердження Державного стандарту профільної середньої освіти : Постанова Каб. Міністрів України від 25.07.2024 № 851 : станом на 10 трав. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2024-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.05.2026).
6. Про внесення змін до Типової освітньої програми для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти : наказ М-ва освіти і науки України від 09.08.2024 № 1120. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-vnesennia-zmin-do-typovoi-osvitnoi-prohramy-dlia-5-9-klasiv-zakladiv-zahalnoi-serednoi-osvity> (дата звернення: 10.05.2026).
7. «Освіта для життя»: комплексна політика для реалізації реформи НУШ. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://promo.educationforlife.mon.gov.ua/> (дата звернення: 10.05.2026).
8. Освіта для життя: затверджено концепції освітніх галузей. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/news/osvita-dlia-zhyttia-zatverdzheno-kontseptsi-osvitnikh-haluzei> (дата звернення: 10.05.2026).
9. Як оцінювати в Новій українській школі: путівник із кожної освітньої галузі. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/news/yak-otsiniuvaty-v-novii-ukrainskii-shkoli-putivnyk-iz-kozhnoi-osvitnoi-haluzi> (дата звернення: 10.05.2026).
10. Підручники для 4 і 9 класів пройшли апробацію: як досліджують якість навчальної літератури в умовах освітнього процесу. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/news/pidruchnyky-dlia-4-i-9-klasiv-proishly-aprobatsiiu-iak-doslidzhuiut-iakist-navchalnoi-literatury-v-umovakh-osvitnoho-protsesu> (дата звернення: 10.05.2026).
11. Реформа старшої школи: Профільна. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://profilna.mon.gov.ua/> (дата звернення: 10.05.2026).